

לאחר-המוות — ועיניה של אחת הגופות לא היו במקומן, אחת הגופות נראתה כאילו לא נפגעה. לגופת סוכי חייתה, לדברי המישפחה, פגיעה של כדור במצח. עוד באתו יום נקברו הגופות. בניגוד לשמועות, המישפחות אינן רתיות-קנאיות.

מישפחת אברג'אמע גרה עתה באוהל מאולתר, שהקימה בין הריסות ביתה. המישפחה כולה אוחזה תהלה, וכמעט אייפשו היה לדבר עימה. בנייה-מישפחה טרפו לפנינו את שער-הברזל של הבית, שאינו עוד, וסירבו לדבר.

אך המישפחה זיהתה מעל כל ספק את כנה בתמונה, ובעזרת השכנים שוחזרו האירועים.

קשר ההשתקה

פירסום התמונה שלנו הרס את קשר-ההשתקה, וסילק במכה אחת את כל מסך השקרים והכזבים שנוצר. עד אותו הרגע פורסמו בעולם שמועות, דיווחים מקוטעים (חלקם כתוספת הודעה מבישה בנוסח „הכתבה צונזרה עליידי הצנזור הצבאי הישראלי” — הערה המשווה את ישראל בעיני הקורא הזר עם הרודניות הגרועות שבעולם). אך תמונת העולם הזה פורסמה בעולם כולו, החל בווינגטון פוסט וכלה בטיימס של לונדון, ואייפשו היה עוד להשתיק את העניין.

כך נולדה ההחלטה של ארנס למנות ועדת-חקירה, שעל טיבה אעמוד מיד.

עיתון אחד לא פירסם את התמונה: ניו-יורק טיימס. דייוויד שיפילר, שפוצץ את הפרשה בחו"ל, הושתק. הוא הומן להתייב לפני מנהל לישכת-העיתונות, והושמעו באוזניו דברים בוטים. בארצות-הברית הופעל לחץ על מערכת ניו-יורק טיימס. עיתון זה נתון להשפעה יהודית עצומה ולעיתים הוא נראה כביטאון השדולה היהודית. אחרי שפוצץ את הסיפור נבהל, כנראה, ולא פירסם את התמונה. הוא הסתפק בפירסום הודעה של סוכנות ידיעות, שמסרה את העובדה שהעולם הזה פירסם את התמונה, מבלי ששיפילר עצמו ריזח על כך.

גם בארץ נעשה נסיון כביר להשתיק את כל העניין. לולא היה קיים העולם הזה, זה היה מצליח.

הנה כמה עובדות:

- שר-הביטחון כינס את עורכי היומנים כדי לתבוע מהם את השתקת הפרשה, „למען ביטחון המדינה”, וכל העורכים נענו לכך, כפי שהם עשו בדרך-קבע בימי רודי כן-גוריון, שאמר פעם „אם אני רוצה להשתיק ידיעה, אני מוסר אותה לוועדת-העורכים”.
- עובדה שלאיתיאמן: אף עיתון ישראלי אחד לא הזכיר את העובדה ש„העולם הזה” פירסם את תמונת החוטף התי — בשעה שהדבר פורסם במאות, ואולי — אלפי עיתונים ברחבי העולם!

ועל סמך ידיעות של סוכנות-ידיעות אמריקאית:

- עורך חדשות, שנפגש עם ארנס, לא פירסם את התצלום שלו. אין ספק שאחרי שהייתה את פירסום תמונתנו, לא היה לצנזורה מנוס מהתרת פירסומם של שאר התצלומים.
- מעריב לא פירסם את התמונה שלו, הרומה לזו של העולם הזה.

- היו כמה רמוזים פה ושם (כמו מאמר ראשי של הארץ). אך אף עיתון אחד לא העז להגיד בפירוש את האמת: ששני חוטפים נלכדו חיים והוצאו-להורג, ושש חשש סכיר כי הרבר כוצע על פי החלטת ראשה-המשלה ושר-הביטחון.

החלטה של טורף

חלק מן העיתונים פעלו מתוך פחדנות פשוטה — הפחד מפני התגרות בשילטון ובקליקול החיסים המצויינים, הכלכליים והעיתונאים, הקיימים ביניהם ובין בעלי השררה והקופה. עיתונים אחרים פעלו — או טענו שעליו — מתוך נימוקים של פטרויטיזם. חוץ מזה עלול הדבר להזיק לתדמית המדינה, להנאיש את ריחה בעולם, וכו' וכו'.

טענות אלה כוזבות, מסוכנות ופסולות מעיקרן. **ההודעות הברורות של ארנס ושמייר, כי „כל מחבל צריך לדעת שלא ייצא חי מסינוע”, היא הברזה חד-משמעית, שהרבנה עליידי ידידים ואויבים בלשונת אייפשו** החסרת את ביצועה של החלטה כזאת. גם אם יירו כוחות-הביטחון בעיתונאים ובצלמים (ובקרב אלה כבר פשט חשש כזה), ובכך ימנעו סיקור של פגיעים, הרי יכלוט לעין ששוב אין גלכיים החוטפים. אחרי פעם-פעמיים, יהיה ברור לכל שיש הוראה להרוג את כולם במקום.

צריך אדם להיות אידיוש גמור — נוסף על היותו קנאי מטורף — כדי להאמין כי במדינה שתוחה כמו ישראל (עדיין!) ניתן יהיה להסתיר החלטה כזאת וביצועיה.

אלמלא פורסם הדבר במיקרה הזה, הוא היה מתפרסם במיקרה הבא. אין אנהנו חיים כגרמניה הנאצית או כאלסלוואדור, שם ניתן לבצע מעשי-פשע מטעם השילטון כאמצעות יחידות-רצח מיוחדות וסודיות. אצלנו אין סודות — וטוב שאין ימי היחידה 101 חלפו לבלי שוב.

בהיוודע שיטה כזאת, היא תוביל למרחי-דמים. המולחמה בינינו ובין העולם הערבי בכלל, ועם הפלסטינים בפרט, לא תסתיים מחר-מחרתיים. יש שבויים שלנו ביריבה, ועוד יהיו.

רק אדם בלתי-שפוי יכול לקבל החלטה, שתשים קץ ללכידת שבויים. השיטה של לקיחת-שבויים אינה נאה לעשות טובה לאיש. היא התגשה במשך מאות בשנים, על כסיס של תועלת רדדית — איני רוצה את האנשים שלך, תמורת זה שאנתי אינך רוצה את האנשים שלי. לא אכל כל ישראל צריכים להזעיק שמיים וארץ כדי ששיטה זו לא תופר!

יתר על כן, לא רק כחיי השבויים מורכב. במילחמה העוירה המתנהלת בינינו ובין הפלסטינים, מנמעה עד כה כרוסאליזציה גמורה. חוטפי בני-יעובה לא נהגו, עד כה, להרוג אותם במקום.

שער „העולם הזה” (25.4.84) התצלום הראשון שפורסם

וכך נפתחה דלת להדברות, למשאומתן ולשיחורו. החוטפים יכולים להיכנע כדי להציל את עצמם.

ברגע שכל חוטף יודע שהוא מתאבד, אין לו כל סיבה לחוס על מישהו, ומיספר הקורבנות מצדינו עלול להיות נורא.

אך מעבר לצד המעשי הזה, חשוב ומכריע ככל שיהיה, יש הצד הנוגע לנו עצמנו.

אם ישלטנו בישראל קנאים בלתי-שפויים, המדינות לקבל החלטה כזאת, הרי ירדה מדינתנו לרמה של אלסלוואדור, מדינה של כיתות-מוות, יחידות מיוחדות, מוציא-איש-להורג. היילינו יהיו לתליינים. המישטר כולו יושחת, סרמן הריקבון יפשה במדינה הזאת ללא-תקנה.

אם יושם קץ למדינת-חוק הישראלית במישור מכריע זה, לא יישאר החוק על כנו כשום שטח. נוכל „להחיל את החוק, המישפט והשיפוט” של ישראל על כל המרחב כולו — אך בישראל עצמה לא ישלט עוד החוק, המישפט והשיפוט. נהיה למדינת-כנופיה מרכז-אמריקאית, מסוג אותן מדינות רצחניות ומטרופות שישראל תומכת בהן עתה בנשק, במדריכים ובכסף, לדיברי העיתונים בעולם.

המערכת הזאת של העולם הזה קמה כדי למנוע תהליך זה. לא הקמנו את המדינה הזאת, לא חירפנו למענה את נפשנו ולא השקענו בה את דמנו, כדי שתהיה לאלסלוואדור שניה. כל עוד קיים העולם הזה, לא יהיה בישראל קשר-ההשתקה, גם אם כל הצהרונים והיומנים והשבועונים בארץ יעשו יד אחת לרקוד ריקוד של מהיפית לדוקטור סטרינגלאב הישראלי, הקנאי החייכן. אני יודע שמיטב אנשי-הביטחון בארץ תומכים בנו בליכס, ורואים בהרבה גוברת את ההתפתחות הזאת.

החשיפה דרושה לו, היא דרושה כדי לעורר ויכוח ואת האחראים לו. היא דרושה כדי לעורר ויכוח ציבורי, התקוממות של הציבור הנאור, לחץ אשר יחזיר את הקנאים המטרפים למידה של שפיות רדדית.

ואכן, בעיקבות הפירסום היתה פניה של הפרופסורים למישפטים לממשלה, ותנועת-המחאה אך החלה. יש להתיק את שיטת-ההרף בעודה באיכה — כל עוד היה „חריג” חריפעמי, ולפני שתהפוך למדינת-העיתונות.

אייפשו לעשות זאת כחשאי, מאחרי-הקלעים, מפני שוועדת החוקר-הביטחון היא אוסף של כוזבות ופשטנים, ואין כנסת נציגות יעילה ואמיצה של מחנה השלום והשפיות.

אלוף-ההודעות-לעיתונות, יוסי שריי, מסר באיחור של שבוע הודעה סתמית על הצורך בכידור, וכך עשו כמה מעמיתיו. איש לא העז לקום ולהגיד את האמת.

תנועת שלום עכשיו לא אמרה אף מילה אחת. ראשיה טיילו במצריים.

בדרך לבית החולים

כדי להמשיך בקשר-ההשתקה, אחרי שכבר פוצצנו אותו, הוריע שר-הביטחון לעורכים כי הוקמה עליידי ועדת-חקירה פנימית במישר-הביטחון. הידיעה היתה אמורה להישאר סודית.

זהו בדיחה עגומה.

ועדת-חקירה אמיתית צריכה לחקור:

- מי רצח את השבויים בפועל?
- מי נתן במקום את הפקודה לכך, ומי במקום חיפה על כך?
- האם פעלו האנשים במקום מתוך אמונה כי קיימת הנחיה או הוראה ממשלתית שלא להשאיר בחיים מבצע-פיגועים, אלא להורגם במקום?

החשד העיקרי מוסנה אל שר-הביטחון. ועדה שהוא עצמו ממונה אותה אינה אלא פארודיה. ראשי-הוועדה, מאיר זורע, איש הימין הקיצוני-ימני, שהוא

שותף לדעותיו של הפאל איתן, אומנם ידוע כאיש ישר — אך מה פירושו של ישר בנסיבות אלה? ועדה בראשות זורע „חקרה” את התמוטטות בניידה-המימשל בצור, והגישה דוח מגוחך על „התפר” צנזר באלו-הגאון.”

רק ועדה אחת יכולה לפעול ברצינות: ועדת-חקירה ממלכתית, בראשות שופט, על פי חוק ועדות-החקירה, הקובע כי הרבר הודעה ייקבע עליידי נשיא בית-המישפט העליון.

ועדה כזאת יכולה לחקור את עריה-הראייה, ובכללם העיתונאים והצלמים, את ראשי הצנא (והשב"כ) שהיו במקום. היא יכולה לעיין במסמכי הממשלה ובפרוטוקולים שלה. היא צריכה גם לבדוק את הודעות ראש הממשלה ושר-הביטחון אחרי הפרשה, ואת הודעות צה"ל. באופן רישמי הוציא צה"ל רק שלוש הודעות:

- הודעה בשעה 06.00, שהודיעה לראשונה על החטיפה וההסתערות. לא דובר בה כלל על גורל החוטפים.
- הודעה שניה בשעה 14.45 באתו היום, שאמרה כי „בתשובה לשאלת כתבנו אישר דובר צה"ל שארבעת המחבלים אשר חטפו את אוטובוס אגד — נהרגו.”

- הודעה שלישית, שפורסמה למחרת היום, בצהרי שבת. היא יחסה „למקורות צבאיים”, ואמרה: „שני מחבלים נהרגו בזמן פריצת כוחותינו לא האוטובוס. השניים האחרים מתו יותר מאוחר בדרך אל בית-החולים.”

על הודעה זו נאמר כעבור זמן שאינה משקרת, מפני שלא נאמר בה בפירוש כי השניים נפצעו בעת ההסתערות, וכי מתו מפגיעה.

עם כל הכבוד, זהו פילפול בלתי-מכובד, שאינו נאה לצבא הראוי לשמו.

כל העיתונאים הבינו כי ההודעה מתכוונת לומר כי השניים אכן נפצעו בעת הקרב, וכי מתו לפני שהספיקו להגיע לבית-החולים. כך נאמר בפירוש במאות עיתונים ברחבי העולם. אין עיתונאי חייב לחפש מייזמים בהודעות צבאיות, והודעות כאלה אינן אמורות להיות כתובות בכתב-סתר. ההודעה אינה משקרת בפירוש, וברור בדעבר כי מנסחיה השתדלו שלא לשקר. אך אין ספק שהיא מטעה. מי שניסח אותה הציל את נפשו ולא התחייב בשקר.

השניים לא מתו בדרך לבית-החולים — אלא בדרך למכון הפאתולוגי לניתוח לאחרי-המוות. ליתר דיוק: הם מתו בדרך לבית-הקברות.

חוקר מיקרי-מוות

האמת הפשוטה היא שהיה כאן מעשה-רצח, פשוטו כמשמעו. אם היתה פקודה, היא היתה בלתי-חוקית, ומי שנתן אותה הוא שותף לרצח.

זהו פשע מילחמה. לגבי פשעים כאלה, יש חוקים במדינת-ישראל. אחד מהם הוא החוק הקובע כי בכל מיקרה שבו מת אדם כשהוא נתון במאסר, במוכן הרחב ביותר של המילה, יש למנות חוקר מיקרי-מוות, שהוא שופט.

לפיכך כתב אמנון זיכרונני מיכתב לרמטכ"ל, רב-אלוף משה לוי:

וזו לשונו:

הנרון: חוק חקירת סיבות-מוות תשי"ח — 1958.

כיום שנחטף אוטובוס אגד בקו תל-אביב-אשקלון שימשת כממונה על המקום שבו חנה האוטובוס, אחרי חטיפתו, ופיקרת על חילוץ בני-העורב.

במהלך החילוץ, וכפי שמסתבר מידיעות, תצלומים ועריי-ראייה, אחד או שניים מן החוטפים נמסרו למישמורת אנשי-הביטחון.

עוד מסתבר, כי להיות החטוף האחד או השניים במישמורת, ואחרי שהניח את נשקו, הומת.

יש, איפוא, יסוד סביר לחשש כי סיבת מותם של אלה נגרם בעבירה.

הוראת סעיף 22 מן החוק שבנרון אומרת, כי מת אדם בהיותו נתון במעצר — חייב הממונה על המקום שבו היה נתון, להודיע על כך מייד למישטרה.

למיטב ידיעתי, לא עשת זאת עד היום. סעיף 23 של החוק קובע עונש מאסר של שלושה חודשים למפר ההוראה הנ"ל. אבקשך, איפוא, למסור ללא ריחוי למישטרה פרטים מלאים על האופן שבו מת החוטף האחד או השניים ולסייע למישטרה ככל הנדרש לביצוע חקירה מקיפה בנושא. העתק ממיכתב זה מועבר ליועץ המישפטי לממשלה.

עוד באן המיכתב, ליועץ המישפטי נשלח מיברק, שתבע את התערבותו המידית למען קיום החוק, ומיניו חוקר-מיקרי-מוות. ועדת-החקירה הפרטית של שר-הביטחון אינה משנה דבר לגבי סוגיה זו.

חזרה לימים חשוכים

הצהרון „חדשות” שלא פירסם את התצלום שבידו, העז לפרסם את דבר מינויה של ועדת-החקירה, מבלי להגיש זאת לאישור הצנזורה.

כאן היתה הפרה, והצנזור היה רשאי לתבוע את המפירים לדין פלילי. אך אין להשלים בשום פנים ואופן עם ענישה שפירושה סגירת עיתון בדרך מנהלית.

זהו שיטה המקובלת ברודנויות. איננו רוצים לראותה בישראל.

עונש זה בא להטיל אימה, לשתק ולהרתיע. הוא בא לבצר את קשרי-ההשתקה-המרוצן בחומה של פחד.

מדינת-ישראל תהיה דמוקרטית, כל עוד יש בה עיתונות חופשית, אמיצה ואחראית. עיתונות כזאת תהיה בארץ. כל עוד קיים העולם הזה. אנהנו פשוט נשבור כל נסיון להשליט בארץ קשר-ההשתקה.